

CZU: 377:371.315.6(478)

ANALIZA CONTEXTULUI ȘI OPORTUNITĂȚI DE INTEGRARE A EDUCAȚIEI DE GEN ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PROFESIONAL TEHNIC DIN REPUBLICA MOLDOVA

Eugenia GANEA

Universitatea de Stat din Moldova

În cadrul prezentei cercetări, am studiat atât contextul social existent în Republica Moldova, cât și cadrul normativ aferent oportunității ce ține de integrarea educației de gen în sistemul de învățământ profesional tehnic. Metodologia este bazată pe analiza la nivel meta (norme sociale), macro (politici), meso (instituții) și micro (beneficiari). Această metodologie este în special potrivită pentru analiza integrării educației de gen în învățământul profesional tehnic, deoarece abordează un sector anume și oferă o privire multidimensională asupra situației din acest sector.

Cuvinte-cheie: educație de gen, prejudecăți de gen, „curriculum ascuns”, analiză.

ANALYSIS OF BACKGROUND AND OPPORTUNITIES FOR GENDER EDUCATION IN TECHNICAL VOCATIONAL EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

As part of the present research, we studied both the existing social context in the Republic of Moldova and the normative framework related to the opportunity to mainstream gender education into the technical vocational education system. The methodology is based on meta (social norms), macro (politics), meso (institutions) and micro (beneficiaries) analysis. This methodology is particularly relevant for conducting analysis for mainstreaming gender education into the technical vocational education system, since it addresses a specific sector and provides a multi-dimensional analysis of the situation in this sector.

Keywords: gender education, gender bias, hidden curricula, analysis.

Dimensiuni ale educației de gen

Realizarea egalității de gen în educație este recunoscută în calitate de factor important în asigurarea dezvoltării durabile a societății și depășirii sărăciei (Declarația Milenară, 2000). În același timp, această dimensiune se regăsește și în Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (în special în ODD 4, 5, 10).

Subiectul educației de gen și valorificării dimensiunii de gen în educație este unul important, captând atenția a tot mai multor cercetători și instituții, inclusiv din Republica Moldova.

Diverse cercetări anterioare în domeniul științelor educației, precum și în domeniul studiilor de gen au stabilit că „sistemul de învățământ, prin conținuturi și prin modalități didactice de transmitere a acestora, prescrie modele de gen în ceea ce privește integrarea socială și dezvoltarea profesională a indivizilor” [1, p.11]. Acest lucru se poate întâmpla sub influența normelor sociale și în cadrul așa-numitului „curriculum neoficial” sau „ascuns”. Conform definiției UNESCO (2010), curriculum „ascuns” (sau „neoficial”) se referă la ceea ce „implică toate lecțiile incidentale pe care elevii le învață la școală”. Acesta include „comportamente, relații personale, folosirea puterii și a autorității, competiția și surse de motivare etc.” [2, p.58].

De menționat că atunci când vorbim de curriculum „ascuns” și de prejudecăți, trebuie să înțelegem că cei care gestionează în școală curriculumul, adică învățătorii, nu promovează în mod conștient sau intenționat în procesul de instruire și educație prejudecățile de gen. De cele mai dese ori, aceasta se întâmplă involuntar, în virtutea mediului cultural din societatea în care trăiesc și a normelor sociale. Cercetările din 2014 realizate de Institutul Kirvan din SUA asupra prejudecăților au identificat că „deoarece prejudecățile sunt activate la un nivel inconștient, nu este vorba despre faptul că indivizii acționează cu bună știință în moduri discriminatorii. Studiul Implicit asupra Prejudecăților sugerează că nu trebuie să ai intenții negative pentru a avea rezultate discriminatorii” [3, p.72].

Analiza la nivel meta: normele sociale, tradițiile și convingerile privind rolurile sociale atribuite femeilor și bărbaților în Moldova

Normele și tradițiile sociale în Moldova referitoare la rolurile de gen se schimbă, în special odată cu noile generații. În prezent, în Moldova este în creștere numărul de bărbați și de femei care și-au stabilit responsabilități comune de îngrijire a gospodăriei, de educare a copiilor, privind contribuția la veniturile financiare ale gospodăriei. Acest lucru devine unul firesc, în special dacă ținem cont de greutățile și constrângerile financiare

cu care se confruntă familiile din zonele urbane și rurale. Cu toate acestea, schimbarea are loc în ritm destul de lent, aceasta fiind dictată de tradițiile și normele intrafamiliale, care diferă de la o familie la alta.

Cercetările relevă că timp de zece ani stereotipurile cu privire la rolurile tradiționale de gen nu s-au schimbat semnificativ.

Conform Barometrului de gen, dacă în anul 2006 68% din respondenți considerau că responsabilitatea bărbatului este de a aduce bani acasă, iar responsabilitatea femeii este de a avea grijă de familie și gospodărie, atunci în anul 2016 ponderea respondenților, care sunt de acord cu această afirmație, a scăzut doar cu 3 puncte procentuale [4, p.20]. Aceasta demonstrează că în Moldova în continuare persistă influența normelor sociale, care afectează negativ oportunitățile sociale și economice pentru femei. Normele și stereotipurile sociale au consecințe semnificative asupra felului în care fetele și băieții își aleg viitoarea profesie, aceștia fiind încurajați să aleagă domenii tradiționale de studiu. Mai târziu, aceste consecințe sunt reflectate pe piața muncii și duc la segregarea ocupațională, care este o caracteristică tipică pentru sectorul educației și domeniul serviciilor sociale, acestea fiind cele mai feminizate sectoare.

Astfel, putem concluziona că normele sociale au o influență semnificativă asupra viitorilor elevi ai instituțiilor din sistemul de învățământ profesional tehnic prin stereotipurile legate de profesii „potrivite pentru femei” și „profesii potrivite pentru bărbați”. Pe de altă parte, stereotipurile de gen influențează procesul educativ și de instruire, acestea fiind implicit parte a curriculumului „ascuns”.

Analiza la nivel macro: politicile și strategiile naționale și sectoriale

Moldova deține un cadru legislativ bun în domeniul egalității de gen. Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 exprimă poziția clară a autorităților de implicare, promovare și susținere a egalității între femei și bărbați prin realizarea a cinci obiective generale. În Strategie se subliniază că „realizarea egalității de gen în educație reprezintă unul dintre factorii necesari pentru asigurarea dezvoltării durabile a societății și depășirii sărăciei” [5, p.10] și că „trebuie să fie minimalizată influența stereotipurilor de gen în alegerea meseriei prin explicarea avantajelor unei cariere axate pe competențe și potențial individual. Cu toate acestea, includerea dimensiunii de gen în unele documente normative nu este realizată consecvent, fiind deseori redusă la abordarea tradițională a modelelor de rol, fapt ce duce la perpetuarea stereotipurilor de gen” [5, p.12].

La nivel sectorial, Moldova a adoptat Strategia de Dezvoltare a învățământului vocațional/tehnic pe anii 2013-2020, care este principalul document de politici în domeniul educației vocațional/tehnice. Strategia prevede expres că la elaborarea documentului s-a ținut cont de cadrul normativ și de politici existent, de realizările și deficiențele politicilor naționale și sectoriale implementate anterior, de necesitățile sociale și educaționale, de principiile unanim recunoscute cu privire la drepturile omului, ale copilului și ale egalității de gen [6, p.1]. Un alt document important la nivel sectorial este Strategia națională de ocupare a forței de muncă adoptată prin Hotărârea Guvernului nr.1473 din 30.12.2016. Printre obiectivele principale ale noii Strategii este reducerea diferenței de remunerare între femei și bărbați de la 13% în 2017 până la 10% în 2021 [7, p.41].

Nivel meso: instituțiile și structurile guvernamentale cu responsabilități în domeniu

În baza Legii nr.5-XVI privind egalitatea de șanse între femei și bărbați, a fost creat mecanismul instituțional necesar cu responsabilitățile de a coordona implementarea cadrului legal privind egalitatea de gen. În mod corespunzător, au fost înființate structurile necesare care să asigure implementarea politicilor în domeniul egalității de gen, inclusiv: a) Parlamentul; b) Guvernul; c) Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați; d) Ministerul Sănătății, Muncii, Protecției Sociale și Familiei; e) ministerele și alte autorități administrative centrale (grupurile coordonatoare în domeniul gender); f) autoritățile administrației publice locale (unitățile gender); g) Biroul Național de Statistică; h) Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității. Datorită reformei administrației publice centrale și, în mod particular, din cauza incertitudinii statutului Comisiei în contextul lichidării funcției de viceprim-ministru pe probleme sociale, există incertitudine vis-à-vis de funcționalitatea mecanismului instituțional în domeniu.

Nivel micro level: beneficiarii

Beneficiarii principali ai serviciilor de educație oferite în cadrul sistemului de învățământ profesional tehnic sunt fetele și băieții încadrați în acest sistem. Cercetările prin discuții focus-grup cu participarea cadrelor didactice și a elevilor din școlile profesionale din Moldova în perioada aprilie – august 2017 au identificat un număr de constrângeri cu care se confruntă fetele și băieții care doresc să învețe o profesie la o școală profe-

sională. Acest lucru este un factor important în analiza de gen a sistemului de învățământ profesional tehnic. Constrângerile enumerate în cadrul discuțiilor focus-grup țin de mai multe aspecte, inclusiv:

La nivel de infrastructura instituțiilor de învățământ profesional tehnic:

- Lipsă/insuficiență de informație: dat fiind faptul că fetele de obicei au o mobilitate mai redusă comparativ cu băieții, ceea ce se datorează responsabilităților de îngrijire în gospodărie, acestea au și un acces mai redus la informație despre condițiile de admitere la școală. De exemplu, directorul unei școli profesionale a relatat că „fetele cred că la școala noastră trebuie să știi fizica foarte bine, însă noi învățăm fizica de la început”);
- Lipsa unui mediu psihoemoțional adecvat pentru a atrage fete (lipsa unor imagini sensibile la gen pe panourile de informare a școlilor sau pe site-ul școlii, în special în cazul școlilor cu profesii tradițional masculine);
- Lipsa locurilor de cazare / căminelor cu condiții de siguranță, lipsa de siguranță în drum spre școală și/sau de la practica de stagiere;
- Lipsa condițiilor pentru satisfacerea nevoilor studenților (lipsa spațiilor de spălat separate, vestiarelor, astfel încât fetele și băieții să dispună de condiții și spații separate atunci când trebuie să-și schimbe salopetele etc.). În unele școli echipamentul și mașinile la care lucrează/trec practica elevii sunt destinate persoanelor care trebuie să dispună de forță fizică; astfel, fetelor le vine greu să le mănuiască. De asemenea, salopeta este de mărime care nu iau în considerare construcția fizică a băieților și a fetelor etc.

La nivel de mediu de instruire în instituțiile de învățământ profesional tehnic:

- Lipsa materialelor didactice sensibile la dimensiunea de gen (ghiduri, suporturi metodologice privind integrarea educației de gen în procesul educativ și de instruire);
- Lipsa competențelor de gen la cadrele didactice;
- Lipsa de curriculum și metodologii de integrare a educației de gen în procesul de instruire;
- Lipsa literaturii recomandate pentru elevi în biblioteca școlii.

La nivel de politici în cadrul instituției:

- Regulamentul școlii nu conține activități și prevederi pentru a atrage un număr mai mare de fete și înscrierea acestora la cursuri și profesii netradiționale, inclusiv prin stabilirea unor cote;
- Lipsa bugetelor sensibile la dimensiunea de gen. De exemplu, elevii care învață profesia de bucătar (aceștia fiind, de obicei, fete) trebuie să cumpere pe bani proprii ingredientele pentru lecțiile practice;
- Clasificatorul Ocupațiilor conține denumiri de profesii care fac motiv de discriminare pe criterii de gen. De exemplu, „cusătoreasă” și „cusător” sunt ocupații diferite, care presupun realizarea unor operații diferite: cusătoreasa învață să coase articole textile, iar cusătorul învață să coase articole din piele. Denumirea meseriei este motivul din care băieții refuză să se înscrie la meseria de „cusătoreasă”.

Practici discriminatorii pe piața muncii:

- Perspective mici de angajare în condiții decente, precum și de remunerare care sunt la limita condițiilor de exploatare în unele sectoare (precum textile), dar și lipsa remunerării în perioada de stagiere;
- Chiar și atunci când fetele optează pentru profesii netradiționale care sunt solicitate pe piața muncii, acestea se confruntă cu riscul de a nu fi angajate din cauza atitudinii negative din partea angajatorilor care nu le consideră suficient de potrivite pentru a munci în acest sector. Acestea sunt în principal profesii ingineresti sau ocupații tradiționale „masculine”;
- Există angajatori care consideră că femeile sunt mai puțin capabile sau de mai puțină încredere în anumite sectoare, precum transportul. Conform discuțiilor cu fetele, ele deseori se confruntă cu o atitudine de boicotare din partea colegilor băieți.

Concluzii

În baza analizei realizate constatăm existența unui cadru legal normativ amplu, dar cu deficiențe de implementare, persistența stereotipurilor de gen la nivel de sistem, dar care deseori depind de factorul uman și de barierele sistemice. În același timp, standardele internaționale, Agenda 2030 privind Obiectivul de Dezvoltare Durabilă 5 sunt un motiv serios pentru Guvern și structurile statului să identifice măsuri și să găsească răspunsuri concrete la situațiile problematice pe anumite direcții de intervenție specifice, precum educația, piața muncii, viața socială, roluri sociale atribuite femeilor și bărbaților și stereotipuri de gen, participarea femeilor la procesul de luare a deciziilor. În acest sens, sistemul de învățământ are menirea să pregătească fetele și băieții pentru integrare socială eficientă și pentru integrare în câmpul muncii, inclusiv în sistemul de învățământ profesional tehnic.

Referințe:

1. BALICA, M. et al. *Perspective asupra dimensiunii de gen în educație*. București, MarLink, 2004, p.144.
2. A Guide for Gender Equality in Teacher Education Policy and Practices, Paris, UNESCO, 2015, p.112.
3. Cheryl Staats, Kirvan Institute (2014). State of the science: implicit bias review, p.90.
4. Barometrul de gen. *Cum participă femeile și bărbații în politică și în procesele decizionale?* Chișinău, 2017, p.103.
5. Strategia privind asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021.
6. Strategia de Dezvoltare a învățământului vocațional/tehnic pe anii 2013-2020.
7. Strategia națională de ocupare a forței de muncă, adoptată prin Hotărârea Guvernului nr.1473 din 30.12.2016.

Date despre autor:

Eugenia GANEA, doctorandă, Școala doctorală *Psihologie și Științe ale Educației*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: ganea.eugenia@gmail.com

Prezentat la 08.06.2018